

Kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden palauttamisen estymisen kotimaahan

Natalia Starast ja Julia Svensk

5/2020

Tiivistelmä

Tekijät	Tutkinto
Natalia Starast ja Julia Svensk	Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi	Julkisuusaste
Kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden palauttamisen estyminen kotimaahan	Julkinen
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto
Lauri Tammiaho	Tutkimuksellinen opinnäytetyö
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä opinnäytetyössä selvitetään, mistä eri syistä kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden palautus kotimaahan estyy. Lisäksi selvitetään, mitä poliisi voisi tehdä, jotta palautukset saataisiin onnistumaan.</p> <p>Teoriaosuudessa kerrotaan turvapaikkaprosessista, kielteisestä turvapaikkapäätöksestä sekä selvennetään maasta poistamiseen liittyviä käsitteitä, kuten käännyttämistä ja karkottamista. Lisäksi avataan muita palauttamiseen liittyviä termejä, kuten vapaaehtoista paluuta ja palautuskieltoa.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Haastatteluosuudessa haastateltiin Helsingin poliisilaitoksen ulkomaalaisyksikön komisariota, ylikonstaapelia ja vanhempaa konstaapelia. Komisarion ja ylikonstaapelin haastattelu toteutettiin teemahaastatteluna ja vanhemman konstaapelin haastattelu sähköpostihaastatteluna.</p> <p>Yleisimpinä syinä kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden palauttamisen estymiselle pidettiin matkustusasiakirjojen puuttumista, tai että palautettavan henkilöllisyys on epäselvä. Lisäksi yksi yleinen syy on se, että henkilö hakee tai saa oleskeluluvan jollain muulla perusteella.</p> <p>Poliisi voi helpoiten vaikuttaa siihen, että palauttaminen saadaan onnistumaan, pyrkimällä selvittämään palautettavan henkilöllisyys mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja panostamalla kommunikaatioon sekä palautettavan että vastaanottavan valtion viranomaisten kanssa. Ulkomaalaisasioiden hoitamiseen tulisi kiinnittää huomiota muuallakin kuin ulkomaalaispoliisissa.</p>	
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja -vuosi
31 + 1 liitesivu	Toukokuu 2020
Avainsanat	
karkottaminen, kielteinen päätös, käännyttäminen, maasta poistaminen, myönteinen päätös, palauttaminen, palautuskielto, turvapaikanhakija, vapaaehtoinen paluu,	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	3
2.1 Tutkimuskysymys ja rajaus.....	3
2.2 Tutkimusmenetelmä ja opinnäytetyön rakenne	4
2.3 Haastattelujen toteutus.....	5
3 KESKEISET KÄSITTEET	7
4 TURVAPAIKANHAKUPROSESSI.....	8
4.1 Turvapaikan hakeminen.....	8
4.2 Turvapaikkahakemuksen ratkaisu	9
5 KIELTEINEN TURVAPAIKKAPÄÄTÖS	11
5.1 Vapaaehtoinen paluu	11
6 MAASTA POISTAMINEN	13
6.1 Pääsyn epääminen ja käännäyttäminen	13
6.2 Karkottaminen.....	15
6.3 Palauttaminen ja palautuskielto.....	15
7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	16
7.1 Palauttamisen estymisen syyt.....	16
7.1.1 Turvapaikkaprosessiin liittyvät syyt	17
7.1.2 Palautettavaan henkilöön liittyvät syyt	18
7.1.3 Palautettavaan maahan liittyvät syyt.....	18
7.2 Poliisin keinot edistää palauttamisen onnistumista	19
7.2.1 Hyvä kommunikaatio eri osapuolten kesken.....	19
7.2.2 Henkilöllisyyden varmistamisen merkitys	21
7.3 Muiden tahojen keinot edistää palauttamisen onnistumista	22
7.4 Käytännön toimintaohjeita poliisille	22
7.5 Käytännön esimerkki.....	23
8 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	25
9 POHDINTA	26
LÄHTEET	30
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihe valikoitui jo ennen sen tekijöiden työharjoittelua. Aihe valikoitui Poliisiammattikorkeakoulun opettajan kanssa käydyn keskustelun jälkeen, kun hän ehdotti aiheeksi turvapaikanhakijoiden palauttamisten estymistä. Opinnäytetyön aiheeksi valikoitui juuri tämä, koska aihe on ajankohtainen ja yhteiskunnallisesti merkittävä. Työharjoittelun aikana aihetta saatiin rajattua tarkemmin ja lopuksi aihe rajautui kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden palauttamisen estymiseen kotimaahan.

Tätä aihetta on tarpeen tutkia, koska juuri samasta aiheesta ei ole tehty aiemmin opinnäytteitä, eikä aiheesta ole juurikaan muuta tietoa saatavilla. Lisäksi on tärkeää ymmärtää esimerkiksi karkottamisen ja käännyttämisen ero, sekä se, miten maasta poistaminen käytännössä tapahtuu.

Aihe on tällä hetkellä ajankohtainen, koska turvapaikanhakijoita on tullut paljon Suomeen ja päätöksissä kestää sen vuoksi kauemmin. Esimerkiksi vuonna 2015 tuli ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, yhteensä 32 476 henkilöä Suomeen (Sisäministeriö, Turvapaikanhakijat ja pakolaiset). Asia ei ole poistumassa, koska turvapaikanhakijoita tulee myös jatkossa Suomeen. Tätä kautta tulee niin myönteisiä kuin kielteisiä päätöksiä.

Maahanmuuttovirasto on tehnyt 1.2.2019–31.1.2020 välisenä aikana 2844 kielteistä turvapaikkapäätöstä (Maahanmuuttovirasto, Tilastot, kansainvälinen suojelu). Mikäli turvapaikanhakija saa kielteisen päätöksen, tehdään samalla myös käännyttämispäätös. Tällöin on yleensä 30 päivää aikaa poistua Suomesta vapaaehtoisesti. Mikäli kielteisen päätöksen saanut henkilö ei poistu vapaaehtoisesti, poistetaan hänet maasta. Näin ollen osa kielteisistä päätöksistä johtaa väistämättä siihen, että poliisin tai rajavartiolaitoksen täytyy toimia maasta poistajana. (Maahanmuuttovirasto, Käännyttäminen ja karkottaminen.)

On hyvä tietää, millainen prosessi on, kun turvapaikanhakija on saanut kielteisen turvapaikkapäätöksen. Osa palauttamisista estyy erilaisten syiden takia ja on tärkeää tietää, mitkä nämä syyt ovat, jotta niitä voitaisiin ennalta estää. Näin poliisi ja muut tahot voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa siihen, että palauttamiset saataisiin järjestettyä. Tässä opinnäytetyössä pyritään selkeyttämään, mistä eri syistä palauttamiset voivat estyä, ja miten palauttamisen onnistumiseen voidaan vaikuttaa. Tämä selkeyttää ja selventää asiaa poliiseille,

jotka kohtaavat kielteisen päätöksen saaneita turvapaikanhakijoita. Tätä kautta poliisien tieto asiasta laajenee ja tehtävien suorittaminen laadukkaasti paranee. Lisäksi Poliisihallitus on määräyksessään POL-2017-5403 todennut, että kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden henkilöiden maasta poistamiseen tulee osoittaa erityistä huomiota, minkä vuoksi asiaa on tärkeää selvittää, jotta jokainen poliisi voi omalta osaltaan edistää palautusten onnistumista.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

2.1 Tutkimuskysymys ja rajaus

Opinnäytetyössä käsitellään kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden palautuksien estymiseen liittyviä syitä. Jotta opinnäytetyöstä ei tulisi liian laaja, aihe on rajattu käsittelemään ainoastaan Suomessa tapahtuvia palautusten estymisiä, ja opinnäytetyön ulkopuolelle on jätetty ne palautusten estymiset, jotka tapahtuvat turvapaikanhakijan kotimaassa. Aihe rajattiin, koska opinnäytetyöstä olisi tullut liian laaja, jos olisi lähdetty perehtymään myös vastaanottavien valtioiden lainsäädäntöön ja sieltä mahdollisesti ilmeneviin seikkoihin, jotka voivat estää palauttamisen. Tarkoituksena ei ole myöskään avata perusteellisesti koko turvapaikanhakuprosessia, koska siitä on jo tehty opinnäytetöitä, mutta työssä käydään läpi aiheeseen liittyvät keskeiset käsitteet. Ulkomaalaislakia käydään läpi siltä osin, kun se liittyy kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden palautuksiin.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, mistä eri syistä jo käynnistynyt kielteisen päätöksen saaneen turvapaikanhakijan palautusprosessi keskeytyy ja estyy. Opinnäytetyössä selvitetään myös, millä keinoilla eri toimijat voivat vaikuttaa siihen, että palauttamiset eivät estyisi. Tämän osalta keskitytään etenkin poliisin vaikutusmahdollisuuksiin, mutta läpi käydään myös muiden toimijoiden esiin tulleita vaikutusmahdollisuuksia.

Lisäksi opinnäytetyö on rajattu käsittelemään ainoastaan kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden käännytystä. Opinnäytetyössä ei käsitellä sellaisten jo aiemmin oleskeluluvan saaneiden henkilöiden karkottamista, jotka ovat syyllistyneet Suomessa rikokseen, tai joille ei ole myönnetty jatko-oleskelulupaa.

Pääasiallisina lähteinä käytetään ulkomaalaislakia ja Maahanmuuttoviraston sivuilta löytyvää tietoa, sekä muuta aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Lisäksi haastatellaan Helsingin poliisilaitokselta muutamaa henkilöä.

2.2 Tutkimusmenetelmä ja opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyö on tutkimuksellinen ja siinä on käytetty kvalitatiivista, eli laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on ymmärtää jotakin tiettyä ilmiötä, josta ei ole saatavilla täysin objektiivista tietoa, jolloin tutkimuksen tuloksiin vaikuttavat myös yksilön omat käsitykset aiheesta (Tuomi, Sarajärvi 2018, 25). Ilmiöstä halutaan selvittää erilaisia teorioita sekä oletuksia, siitä, mistä ilmiössä on kyse, ja miten se toimii. Menetelmä on toimiva, kun halutaan tutkia kokonaisvaltaisesti jotain prosessia, kuten tässä opinnäytetyössä kielteisen päätöksen saaneen turvapaikanhakijan palautuksen estymistä. Aineistoa tulee kerätä niin paljon, että tutkimuskysymyksiin on saatu vastaukset. Aineistoa kerätään yleensä erilaisten haastattelujen avulla. (Kananen 2015, 71, 128, 132.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on syventyä tutkittavaan asiaan haastattelemalla ihmisiä, jotka ovat aiheen asiantuntijoita. Aiheesta ei löydy paljoa tietoa, joten haastattelut ovat tarkoituksenmukainen keino saada yksityiskohtaista ja tarkkaa tietoa aiheesta (Kananen 2015, 143). Haastateltaviksi valittiin henkilöitä, jotka työnsä puolesta ovat tämän alan asiantuntijoita, ja jotka osaltaan myös liittyvät ilmiöön. Haastateltavien määrä oli riittävä, sillä heidän vastauksensa olivat laadukkaita ja yhteneviä, eikä uusien henkilöiden haastattelu olisi enää lisännyt ilmiön ymmärtämiseen liittyvää tietoa (Kananen 2015, 146). Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineiston määrää tärkeämpää on tutkimusaineiston laatu (Vilka 2015, 150).

Opinnäytetyössä haastateltiin Helsingin poliisilaitoksen ulkomaalaispoliisin turvapaikka-
puolella työskentelevää komisariota sekä ylikonstaapelia ja sähköpostitse erästä ryhmän vanhempaa konstaapelia. Otos on valittu tarkoituksenmukaisesti, sillä heillä on paljon asiantuntemusta ja kokemusta aiheeseen liittyen (Kananen 2015, 146). Lisäksi haastateltavat työskentelevät erilaisissa tehtävissä ulkomaalaisyksikössä, joten opinnäytetyöhön saatiin vastauksia monesta näkökulmasta. Helsingin poliisilaitoksen henkilöstöä valikoitui haastatteluihin myös siksi, että Poliisihallituksen määräyksessä ulkomaalaisen maasta poistamista koskevan päätöksen täytäntöönpanon vastuunjaosta määrätään, että Helsingin poliisilaitos

on valtakunnallisesti vastuussa maasta poistamiseen liittyvien toimenpiteiden seurannasta (Pohan määräys POL-2017-5403, 1). Haastateltavista ei tuoda esiin nimiä, ainoastaan heidän ammattinimikkeensä, jotta henkilöllisyydet eivät paljastu.

2.3 Haastattelujen toteutus

Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina eli teemahaastatteluina. Puolistrukturoidussa haastattelussa käsitellään etukäteen valittuja teemoja tarkentavien kysymysten avulla. Puolistrukturoiduissa haastatteluissa sanamuotojen ja kysymysten esittämisjärjestyksen ei välttämättä tarvitse olla kaikkien haastateltavien kohdalla sama. Haastattelukysymysten tulee kuitenkin perustua tutkimuskysymyksiin ja pyrkiä löytämään niihin ratkaisut. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 88-89.) Puolistrukturoidussa haastattelussa käsiteltävät aiheet valitaan sen mukaan, mitä on välttämätöntä käsitellä tutkimusongelman ratkaisemiseksi (Vilka 2015, 124).

Kysymykset mietittiin tarkkaan, jotta kysymysten vastaukset vastaisivat mahdollisimman tarkasti siihen mitä opinnäytetyössä haluttiin selvittää. Teema-alueet jätettiin kuitenkin väljiksi, jotta ilmiön moninaisuus, joka tutkittavaan aiheeseen sisältyy, tulisi mahdollisimman hyvin esille (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 67). Lisäksi oli mahdollista kysyä tarkentavia kysymyksiä. Teemahaastattelu keskittyi tiettyihin teemoihin ja keskustelua käytiin sen rajoissa. Teemahaastattelu ei kuitenkaan rajaa sitä, kuinka syvälle aiheeseen voidaan mennä. (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 48.)

Komisarion ja ylikonstaapelin suostumuksella haastattelu nauhoitettiin. Nauhoittaminen mahdollistaa sen, että haastattelija voi kuunnella haastattelua uudelleen ja uudelleen. Nauhoittaminen toimii myös muistilappuna. Haastattelu voidaan raportoida tarkemmin nauhoituksen takia. Tutkijan tulee valmistautua tilanteeseen hyvin, koska nauhoituksen onnistuminen on ratkaisevaa. (Ruusuvuori ja Tiittula 2005, 14-15.) Haastattelu kesti noin tunnin.

Nauhoituksen avulla kaikki tieto saatiin dokumentoitua. Koska haastattelu nauhoitettiin, pystyttiin keskittymään paremmin ja luontevammin sekä haastatteluun että vastauksiin. Keskittyminen ei mennyt muistiinpanojen kirjoittamiseen, joka osaltaan olisi voinut jättää haastattelussa ilmenneen seikan huomiotta tai jokin asia olisi voinut jäädä vain oman muis-

tin varaan. Tätä kautta nauhoitus mahdollisti myös tarkemman raportoinnin (Ruusuvuori ja Tiittula 2005, 15).

Haastattelun jälkeen haastateltavat kertoivat vanhemmasta konstaapelista, jota kannattaisi ehkä myös haastatella ja häneltä voisi saada myös hyvän käytännön esimerkin. Vanhempaa konstaapelia ei haastateltu, vaan hänelle annettiin haastattelukysymykset ja hän vastasi niihin sähköpostitse. Sähköpostihaastattelulla tarkoitetaan yleensä sitä, että tutkija lähettää haastattelukysymykset sähköpostilla haastateltavalle, joka vastaa niihin sähköpostitse. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 63.)

Tutkijan on itse päätettävä, kuinka sanatarkasti hän aineiston litteroi (Kananen 2008, 80). Haastatteluista saatu aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tämä menetelmä valikoitu siksi, että se on melko yksinkertainen analyysimenetelmä, joka sopii hyvin aloittelevalle tutkijalle. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 106.) Haastattelun analysointi aloitettiin litteroimalla haastattelu sanatarkasti ylös. Tämän jälkeen aineisto pelkistettiin, eli siitä karsittiin pois se tieto, joka ei ollut merkityksellistä opinnäytetyölle. Aineistosta etsittiin siis ilmaisuja, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin ja niistä muodostettiin pelkistettyjä ilmaisuja. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 122-123.) Vaikka vastauksia yhdisteltiin ja selkeytettiin, vastausten pääsanomaa ei ole muutettu, vaan vastaukset on pyritty kirjoittamaan, kuten haastateltavat ovat ne tarkoittaneet. Tutkimusta käsitellään myös ainutlaatuisena ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti.

3 KESKEISET KÄSITTEET

Hallinto-oikeus: Hallintotuomioistuin, joka ratkaisee viranomaisen päätöksen lainmukaisuuden valituksen perusteella (Oikeus.fi, hallinto-oikeudet).

IOM: International Organisation for Migration on kansainvälinen siirtolaisuuteen erikoistunut järjestö, jonka tavoitteena on edistää siirtolaisuutta, joka on järjestelmällistä ja inhimillistä kaikille (IOM, Perustietoa). IOM avustaa myös vapaaehtoisissa paluissa (IOM, Avustettu vapaaehtoinen paluu ja paluutuki).

Kolmannen maan kansalainen: Lain kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yritysten sisäisen siirron yhteydessä (14.12.2017/908) 5§:n mukaan kolmannen maan kansalainen on määritelty muun maan kansalaiseksi, joka ei ole Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalainen.

Maahanmuuttovirasto: Viranomainen, joka toteuttaa Suomen maahanmuuttopolitiikkaa päätöksenteko-organisaatiossa. Tähän kuuluvat maahanmuutto-, turvapaikka-, pakolaisuus- ja kansalaisuusasiat. Maahanmuuttoviraston tehtäviä ovat asiat, jotka liittyvät ulkomaalaisen maahantuloon, maassa oleskeluun, pakolaisuuteen ja kansalaisuuteen, ulkomaalaisrekisteri sekä tuottaa tietoa viranomaisille ja kansainvälisille järjestöille. (Maahanmuuttovirasto, Tietoa virastosta.)

Pakolainen: Henkilö, jolle on myönnetty jostakin valtiosta turvapaikka ja henkilö, joka on otettu UNHCR:n esityksestä Suomeen. Ulkomaalainen, joka pelkää joutuvansa vainotuksi esimerkiksi, uskonnon, kansalaisuuden, yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. (Maahanmuuttovirasto, Sanasto.)

Turvapaikanhakija: Ulkomaalainen, joka hakee vieraasta valtiosta kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta (Sisäministeriö, Turvapaikanhakijat ja Pakolaiset).

Unionin kansalainen ja häneen rinnastettava: Unionin kansalaisella ja häneen rinnastettavalla tarkoitetaan ulkomaalaislain 1 luvun 3§:n (30.4.2004/301) mukaan Euroopan unionin jäsenvaltion, Norjan, Sveitsin, Islannin ja Liechtensteinin valtioiden kansalaisia.

4 TURVAPAIKANHAKUPROSESSI

4.1 Turvapaikan hakeminen

Ulkomaalaislain 6 luvun 95§:n (30.4.2004/301) mukaan, ulkomaalainen, joka haluaa kansainvälistä suojelua Suomesta, tulee hakea turvapaikkaa saavuttuaan Suomeen. Turvapaikanhakijan tulee ilmoittaa joko poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle, että haluaa hakea turvapaikkaa. Tämän jälkeen hänet rekisteröidään turvapaikanhakijaksi, jonka jälkeen turvapaikanhakija ohjataan vastaanottokeskukseen. Turvapaikanhakija ei voi hakea turvapaikkaa lähettämällä kirjettä tai sähköpostia. Turvapaikanhakijan tulee hakea turvapaikkaa henkilökohtaisesti Suomeen saavuttuaan. (Maahanmuuttovirasto, Turvapaikka Suomesta ja Turvapaikan hakeminen.) Ulkomaalaislain 6 luvun 94§:n mukaan, Suomen rajalla tai alueella viranomaiselle esitetty hakemus käsitellään turvapaikkamenettelyssä. Hakemuksen perusteena on saada kansainvälistä suojelua. (30.4.2004/301.)

Turvapaikkaa voi hakea, jos henkilö joutuu olemaan kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella sen takia, että pelkää joutuvansa vainotuksi. Vainoksi luettavia tekoja voivat ulkomaalaislain 6 luvun 87 a §:n mukaan olla esimerkiksi henkinen tai fyysinen väkivalta, syrjivällä tavalla toteutetut oikeudelliset tai hallinnolliset toimenpiteet, kohtuuton tai syrjivä syytteesen asettaminen tai rankaiseminen, rangaistukseen muutoksenhakumahdollisuuden puuttuminen tai epääminen, syytteesen paneminen tai rankaiseminen sen johdosta, että henkilö kieltäytyy asepalveluksesta, jossa sen suorittaminen sisältäisi 87 §:n 2 momentissa tarkoitettuja tekoja tai jokin sukupuoleen tai lapsiin liittyvä teko. (8.5.2009/323.) Ulkomaalaislain 6 luvun 87 b §:n mukaisesti vainon syinä voi olla henkilön alkuperä, uskonto, kansallisuus, poliittinen mielipide tai johonkin tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuuluminen. (6.6.2014/422.)

Turvapaikkamenettelyssä hakemus käsitellään tutkimalla hakijan perusteet, joiden perusteella hakija on hakenut kansainvälistä suojelua (UlkL 6:94.1). Ulkomaalaislain 6 luvun 98§:ssä kerrotaan, että hakemus käsitellään joko tavallisessa tai nopeutetussa menettelyssä. (30.4.2004/301.) Lähtökohtaisesti hakemus tulisi jättää poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle, joko heti saavuttuaan maahan tai mahdollisimman pian. Poikkeuksena sille, että turvapaikkaa haetaan vasta myöhemmin, voivat olla esimerkiksi, että olosuhteet kotimaassa tai asuinmaassa ovat muuttuneet vasta sen jälkeen, kun henkilö on jo saapunut Suo-

meen, tai selvitystä hakemuksen tueksi on voitu antaa vasta myöhemmin, tai jos sille on joku muu perusteltu syy. (UlkL 6:95, 6.3.2015/194.)

Tämän jälkeen turvapaikanhakija siirretään vastaanottokeskukseen odottamaan hakemuksen käsittelyä. Kun turvapaikanhakija on ohjattu vastaanottokeskukseen, tutkii maahanmuuttovirasto, jatketaanko hakemuksen käsittelyä, vai onko hakemus ilmeisen perusteeton. Hakemus on ilmeisen perusteeton ja jätetään tutkimatta, jos perusteeksi ei ole kerrottu ulkomaalaislain 87 §:ssä mainittuja asioita, tai väitteet niistä ovat epäuskottavia, hakijan selvä tarkoitus on käyttää väärin turvapaikkamenettelyä, tai hakija on saapunut turvallisesta maasta, jonne hän voi palata (Kuosma 2016, 38-39). Hakemus jätetään tutkimatta myös, jos hakijalla on toisessa EU:n jäsenvaltiossa käsittelyssä turvapaikkahakemus. Silloin turvapaikanhakija käännytetään tähän kyseiseen jäsenvaltioon. (Maahanmuuttovirasto, Milloin hakemusta ei käsitellä Suomessa.)

Ulkomaalaislain 6 luvun 97a §:ssä kerrotaan, mitä ovat ne selvitettävät asiat, joita turvapaikkapuhuttelussa tulisi selvittää. Vastaanottokeskuksessa oleva turvapaikanhakija kutsutaan maahanmuuttoviraston toimesta turvapaikkapuhutteluun. Turvapaikkapuhuttelussa selvitetään ne perusteet, joiden vuoksi hakija kokee, ettei voi palata kotimaahansa. Puhuttelussa selvitetään myös hakijan muut mahdolliset perusteet oleskeluoikeudelle. Lisäksi hakijalta tiedustellaan hänen suhtautumistaan mahdollisesti tapahtuvaan maasta poistamiseen sekä maahantulokieltoon. (Kuosma 2016, 35-36, 39, 6.3.2015/194.) Turvapaikkapuhuttelun jälkeen hakemus siirtyy käsittelyjonoon päätöksen tekoa varten (Maahanmuuttovirasto, Päätöksen odottaminen).

4.2 Turvapaikkahakemuksen ratkaisu

Maahanmuuttovirasto ratkaisee turvapaikkahakemuksen. Tiedon päätöksestä ulkomaalainen saa joko Maahanmuuttoviranomaiselta tai poliisilta. (Maahanmuuttovirasto, Myönteinen päätös / kielteinen päätös.) Tiedoksiannon toimittaa pääsääntöisesti Maahanmuuttovirasto tai Maahanmuuttoviraston pyynnöstä Poliisihallituksen määräyksen POL-2017-5403 mukaisesti turvapaikanhakijan asuinpaikkakunnan poliisi. Jos päätös sisältää esimerkiksi juuri päätöksen maasta poistamisesta, saa kielteisen päätöksen saanut turvapaikanhakija tiedon oleskelu- tai asuinpaikkakuntansa poliisilta. Tiedoksiannon yhteydessä tulee ulkomaalaiselle suorittaa maasta poistamista koskeva puhuttelu. Tämän puhuttelun avulla arvi-

oidaan ulkomaalaisen maasta poistamiseen liittyviä järjestelyjä sekä saattajien tarve. (POL-2017-5403, 2-3.)

Ulkomaalaislain 14 luvun 205 pykälässä on säädetty, että tiedoksiannon maasta poistamiseksi voi myös tehdä Maahanmuuttovirasto poliisiin pyynnöstä, jos voidaan tarkoituksenmukaisesti huolehtia tiedoksiantotehtävän sujumisesta. (29.4.2016/332.) Ulkomaalaislain 14 luvun 203§:ssä sanotaan, että tieto turvapaikkapäätöksestä annetaan turvapaikan hakijalle sellaisella kielellä, jota turvapaikanhakija ymmärtää (Maahanmuuttovirasto, Myönteinen päätös / kielteinen päätös, 30.4.2004/301).

Myönteisen päätöksen saanut turvapaikanhakija saa joko turvapaikan tai mikäli edellytykset turvapaikan saamiselle eivät täyty, toissijaisen suojeluaseman. Toissijaisen suojeluaseman voi saada, jos ei voi palata kotimaahan siellä olevan aseellisen selkkauksen vuoksi tai on vaarassa joutua epäinhimillisen kohtelun, kuten kidutuksen tai kuolemanrangaistuksen uhriksi (Maahanmuuttovirasto, Toissijainen suojelu). Tämän jälkeen turvapaikanhakija muuttaa kuntaan (Maahanmuuttovirasto, Turvapaikka Suomesta). Laki kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/1386) 3 luvun 30§:n mukaan, turvapaikanhakijalla on oikeus saada maahanmuuttajille tarkoitettuja kotoutumispalveluita sekä kunnan tarjoamia peruspalveluita, kuten terveydenhuollon, kun turvapaikanhakija on saanut myönteisen päätöksen ja hän on muuttanut kuntaan (Maahanmuuttovirasto, Kuntaan muuttaminen).

Kielteinen päätös, joka koskee kansainvälistä suojelua koskevan ulkomaalaisen maasta poistamisen täytäntöönpanoa, vaatii erityistä huomiota. Erityishuomiota tämä vaatii, koska tämä on suuri osuus maasta poistettaviin suhteessa muihin koko maan kaikista maasta poistettavista. Poliisilaitoksen alue, jolta kyseinen ulkomaalainen tavataan, vastaa yleensä ulkomaalaisen maasta poistamisen valmistelusta ja täytäntöönpanosta, jos ulkomaalaista ei sijoiteta säilöönottoyksikköön. Ulkomaalaiselle tulee antaa päätös viipymättä tiedoksi. (POL-2017-5304, 2-3.)

Turvapaikanhakijalla on oikeus valittaa päätöksestä. Valitus tulee tehdä 21 päivän kuluessa siitä, kun turvapaikanhakija on saanut tiedoksi päätöksen. (UlkL 13:190, 8.8.2008/516.) Päätös on lainvoimainen, kun päätöksen valitusaika on umpeutunut, ulkomaalainen ei ole hakenut korkeimmalta hallinto-oikeudelta valituslupaa tai korkein hallinto-oikeus ei ole myöntänyt valituslupaa. (Maahanmuuttovirasto, Muutoksen haku.)

Ulkomaalaisella on oikeus myös hakea uusintahakemuksen avulla uudestaan kansainvälistä suojelua. Tämän voi kuitenkin tehdä vasta, kun ulkomaalainen on saanut lainvoimaisen päätöksen aiemmin tekemäänsä hakemukseen. (UlkL 6:102, 6.3.2015/194.) Uusintahakemuksen voi tehdä poliisille tai rajavartiolaitokselle. Uusintahakemus pitää tehdä myös heti, kun siihen on tarvetta tai ilmenee uusi seikka, jonka perusteella henkilö tarvitsee turvapaikkaa. Hakemukseen tulee kertoa uudet perusteet sekä mahdolliset lisäselvitykset. Tämän jälkeen maahanmuuttovirasto arvioi selvityksen perusteella pidetäänkö turvapaikanhakijalle uutta puhuttelua vai ei. (Maahanmuuttovirasto, Uusintahakemus.)

5 KIELTEINEN TURVAPAIKKAPÄÄTÖS

5.1 Vapaaehtoinen paluu

Ulkomaalaislaki 9 luvun 151§ antaa toimivaltuudet poliisille ryhtyä toimenpiteisiin, kun kyseessä on ulkomaalaisen pääsyn epääminen, käännyttäminen, maasta karkottaminen tai vaatimus siirtyä toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon, jos ulkomaalainen ei täytä maahantulon tai maassa oleskelun edellytyksiä. (UlkL 9:151, 30.12.2013/1214.)

Turvapaikanhakijalla on oikeus poistua maasta vapaaehtoisesti. Vapaaehtoinen paluu on Poliisihallituksen määräyksen POL-2017-5403 mukaan myös ensisijainen keino henkilön palauttamiseksi. Henkilön tulee poistua enintään 30 päivän kuluessa. Paluu-aika lasketaan siitä, kun päätös on täytäntöönpanokelpoinen. Aikaa voidaan myös erityisestä syystä pidentää. Vapaaehtoiseksi paluuksi ei lasketa, jos käännytys tehdään esimerkiksi välittömästi rajanylityksen jälkeen, on olemassa pakenemisen vaara tai henkilön katsotaan olevan vaaraksi yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. (UlkL 9:147a, 6.3.2015/194.)

On tärkeää, että asiakas käsittää tilanteensa, jos hän on saanut kielteisen turvapaikkapäätöksen. Tällä tarkoitetaan, että asiakas ymmärtää, että jos hän ei poistu maasta, hänen vastaanottopalvelunsa päättyvät määräajan kuluttua. (MIG-2015-538, 5.) Kielteisen päätöksen saaneella turvapaikanhakijalla on enintään 30 päivää aikaa poistua maasta, ennen kuin hänen oikeutensa vastaanottopalveluihin lakkaavat (Lyytinen 2019, 99). Jos asiakas ei poistu maasta vapaaehtoisen ajan kuluessa, määrätään hänelle maahantulokielto ja poliisi alkaa valmistelemaan maasta poistamista (MIG-2015-538, 3). Kunnan on kuitenkin järjestettävä

henkilölle edelleen kiireellinen terveydenhuolto, sekä muut perustarpeet kuten ruokailu ja majoitus (Lyytinen 2019, 100).

Lain kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (17.6.2011/746) 3 luvun 31§ mukaan vapaaehtoisen paluun tuen edellytyksenä on, että kansainvälistä suojelua hakenut asiakas poistuu maasta vapaaehtoisesti pysyväisluonteisessa tarkoituksessa sekä peruuttaa mahdolliset avoimena olevat hakemukset ja valitukset. Turvapaikkahakemuksen peruuttamisesta on huolehdittava ensisijaisesti. Tällaiselle henkilölle esimerkiksi juuri kolmannen maan kansalaiselle, voidaan maksaa avustusta ja korvata kohtuulliset matka- ja muuttokustannukset kotimaahan, johon hänen pääsynsä on taattu. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 3:31, 22.5.2015/673, MIG-2015-538, 7.) Toisin sanoen, jos asiakas valitsee vapaaehtoisen paluun, voi hän saada paluutukea sekä välttyä maahantulokielloilta (MIG-2015-538, 4). Avustus voi olla joko käteistä tai hyödyketukea (MIG-2015-538, 1). Maahanmuuttoviraston ohjeessa MIG-2015-538 kerrotaan, että tärkeintä on turvapaikkahakemuksen peruuttaminen. Peruutus tulee jättää henkilökohtaisesti Maahanmuuttovirastolle, poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle. (MIG-2015-538, 4.)

Myös vapaaehtoinen paluu voi estyä. Syitä voivat olla esimerkiksi, että ulkomaalainen peruu paluuaikeensa, matkustusasiakirjaa ei saada, paluumaan turvallisuustilanne muuttuu, ulkomaalaisen terveystilanne muuttuu tai IOM toteaa, että ulkomaalainen on uhka tai riski muille matkustajille. Paluu voi estyä ulkomaalaisen oman toiminnan johdosta, jos hän ei saavu ajoissa lentokentälle tai rautatieasemalle ja myöhästyy lennolta tai junasta tai ei tee omaa osuuttaan asiakirjojen hankinnassa. (MIG-2015-538, 16.) Syyt ovat osittain samoja, kuin mitä ilmeni Helsingin poliisilaitoksen ulkomaalaispoliisien haastatteluissa. Näihin estymisen syihin palataan kuitenkin tarkemmin myöhemmin.

6 MAASTA POISTAMINEN

Kielteisen päätöksen tiedoksi antamisen ja maasta poistamista koskevan puhuttelun jälkeen seuraa yleensä vapaaehtoinen paluu, josta vastaa Pohan määräyksen POL-2017-5403 mukaisesti turvapaikanhakijan asuin- tai oleskelupaikkakunnan poliisi. Maasta poistamisesta vastaa kuitenkin Helsingin poliisilaitos, mikäli kyseessä on lentäen tapahtuva palauttaminen. (POL-2017-5403, 3.)

Maasta poistamiseen toimivaltaiset viranomaiset ovat ulkomaalaislain 9 luvun 151§:n ja 152§:n mukaisesti poliisi, rajatarkastusviranomainen ja maahanmuuttovirasto. (30.12.2013/1214.)

Poliisin on ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos ulkomaalainen ei täytä maahantulon tai maassa olon edellytyksiä, eli hänellä ei ole voimassa olevaa oleskelulupaa. Poliisi voi käännyttää ulkomaalaisen kolmen kuukauden sisällä maahantulosta. Kun yli kolme kuukautta on mennyt, tulee poliisin tehdä esitys Maahanmuuttovirastolle ulkomaalaisen käännyttämiseksi tai maasta poistamiseksi. Tässä on otettava kuitenkin huomioon, onko Maahanmuuttovirasto alkanut jo toimenpiteisiin kyseisessä asiassa. (Ukl 9:151, POL-2015-8376, 10.)

Ulkomaalaislain 9 luvun 152§:n mukaisesti maahanmuuttovirasto päättää ulkomaalaisen karkottamisesta, kun hän on oleskellut Suomessa yli 3 kuukautta, sekä silloin kun kyseessä on turvapaikanhakija. Lisäksi maahanmuuttovirasto tekee päätöksen ulkomaalaisen karkottamisesta joko poliisin tai rajatarkastusviranomaisen aloitteesta, tai omalla päätöksellään sekä maahantulokiellon määräämisestä ja peruuttamisesta. (Ukl 9:152.)

6.1 Pääsyn epääminen ja käännyttäminen

Ulkomaalaislain 9 luvun 142§:n mukaan pääsyn epäämisellä tarkoitetaan tilannetta, jossa kolmannen maan kansalaista ei päästetä maahan, ja hänen maahantulonsa estetään jo ulkorajalla (30.12.2013/1214).

Käännyttämisellä taas tarkoitetaan tilannetta, jossa estetään jo ulkorajalla unionin kansalaisen, sellaiseen rinnastettavan tai henkilön EU:n vapaan liikkuvuuden piiriin kuuluvan perheenjäsenen tai yli kolmeksi kuukaudeksi myönnetyn oleskeluluvan voimassaolon aikana

ensimmäistä kertaa maahan pyrkivän kolmannen maan kansalaisen maahantulo. Lisäksi käännyttämisestä puhutaan, jos estetään ulkorajalla toisen EU:n jäsenvaltion Schengen-alueella yli kolmen kuukauden oleskelun oikeuttavalla oleskeluluvalla tai kansallisella viisumilla Suomeen pyrkivän kolmannen maan kansalaisen maahantulo tilanteessa, jossa henkilöllä ei ole maahantulokieltoa Suomeen. Myös ilman oleskelulupaa maahan saapunut ulkomaalainen voidaan käännyttää, jos hänelle ei ole myönnetty oleskelulupaa maahan saapumisen jälkeen eikä hänen oleskeluoikeuttaan ole rekisteröity. (UlkL 9:142.)

Ulkomaalainen voidaan ulkomaalaislain 9 luvun 148§:n mukaan käännyttää, jos hän ei täytä maahantulon edellytyksiä, eli hänellä ei esimerkiksi ole matkustusasiakirjaa tai tarvittavaa viisumia, tai hän ei anna tarvittavia tietoja henkilöllisyydestään tai matkastaan, tai hän tahallaan antaa niistä vääriä tietoja, tai jos hän on antanut näitä vääriä tietoja tahallaan hakiessaan viisumia tai oleskelulupaa. (30.4.2004/301.)

Lisäksi ulkomaalainen voidaan käännyttää, jos hän on lyhyen Suomessa olemisensa aikana saattanut itsensä tilaan, jossa hän on kykenemätön huolehtimaan itsestään, tai hänen perustellusti epäillään joko hankkivan tuloja epärehellisesti tai myyvän seksuaalipalveluja. Käännyttäminen on mahdollista myös, jos ulkomaalainen on ylittänyt rajanylityspaikan ilman rajanylityslupaa joko ylityspaikan ulkopuolelta tai sen kautta, silloin kuin rajanylityspaikka on ollut suljettuna. (UlkL 9:148.)

Ulkomaalaisen voi käännyttää myös, jos hänelle tuomitun vankeusrangaistuksen tai muun perustellun syyn perusteella hänen voidaan epäillä syyllistyvän Suomessa vankeusrangastusuhkaiseen rikokseen, tai toistuviin rikoksiin taikka, jos hänet on tuomittu rikoksesta Suomessa. Käännyttämiseen voidaan lisäksi ryhtyä, jos ulkomaalaisen aiemman toiminnan tai muun perustellun syyn perusteella hänen voidaan epäillä ryhtyvän Suomen turvallisuutta tai Suomen suhteita muihin valtioihin vaarantavaan toimintaan tai, jos ulkomaalaista koskeva kolmansien maiden kansalaisia koskevien maasta poistamispäätösten vastavuoroisesta tunnistamisesta annetun neuvoston direktiivin 2001/40/EY 1-3 artiklan mukainen maasta poistamispäätös on tehty. Ulkomaalainen voidaan käännyttää, jos hän ei joko ole hakenut, tai hänelle ei ole myönnetty oleskelun oikeuttavaa viisumia. (UlkL 9:148.)

6.2 Karkottaminen

Maasta poistamisesta käytetään ulkomaalaislain 9 luvun 143§:n mukaan termiä karkottaminen, jos maasta poistetaan ulkomaalainen, jolla on Suomen viranomaisen myöntämä määräaikainen tai pysyvä oleskelulupa, tai jonka oleskelu on rekisteröity. Lisäksi karkottamisesta puhutaan silloin, kun poistetaan ulkomaalainen, jonka oleskeluoikeus ei ole enää voimassa. (26.4.2019/565.)

Jos ulkomaalaisella on tai on ollut oleskelulupa, hänet voidaan ulkomaalaislain 9 luvun 149§:n perusteella karkottaa, jos hänellä ei enää ole vaadittavaa oleskelulupaa, hän on syyllistynyt toistuviin rikoksiin, tai rikokseen, josta voi enimmillään tuomita 1 vuodeksi vankeuteen, vaikka henkilö olisi todettu syyntakeettomaksi, tai hänen käyttäytymisensä perusteella hänen voidaan todeta olevan vaaraksi muiden turvallisuudelle tai jos hän on ryhtynyt tai hänen voidaan epäillä ryhtyvän Suomen kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan (26.4.2019/565).

Myös pakolaisen saa ulkomaalaislain mukaan karkottaa sellaiseen valtioon, joka hänet suostuu ottamaan vastaan, mutta ei siihen valtioon, jonka vuoksi hän on edelleen kansainvälisen suojelun tarpeessa. Jos ulkomaalaisella on pakolaisasema tai toissijainen suojeluasema sekä pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa johonkin toiseen jäsenvaltioon, kuin Suomeen, tulee hänet karkottaa kyseiseen jäsenvaltioon. (UikL 9:149.)

Jos ulkomaalaisella on pitkään Suomessa oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa, hänet voidaan karkottaa vain, mikäli hän on riittävän vakava ja välitön uhka yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle (UikL 9:149).

6.3 Palauttaminen ja palautuskielto

Ulkomaalaislain 9 luvun 146a§:n mukaan palauttaminen tarkoittaa maasta poistamista, eli pääsyn epäämistä, käännättämistä tai karkottamista, jossa ulkomaalainen joko poistetaan tai hän poistuu vapaaehtoisesti Suomesta joko alkuperämaahansa, kauttakulkumaahan jonkin takaisinottosopimuksen tai muun järjestelyn mukaisesti tai muuhun maahan, jonne ulkomaalainen vapaaehtoisesti palaa, ja jonne hänet hyväksytään. (30.12.2013/1214.)

Palautuskielto ohjaa osaltaan toimintaa. Ulkomaalaislain (30.12.2013/1214) 9 luvun 147§:ään ja Suomen perustuslain (11.6.1999/731) 2 luvun 9§:n 4 momenttiin on kirjattu, että ketään ei saa palauttaa sellaiselle alueelle, jossa käännyttävä, karkotettava tai pääsyn epäämisen seurauksena palautettava voisi joutua kuolemanrangaistuksen, kidutuksen, vainon tai muun ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kohteeksi. Tämä pätee myös alueisiin, joista voitaisiin palauttaa aiemmin mainituille alueille.

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

7.1 Palauttamisen estymisen syyt

Opinnäytetyössä haastateltiin siis Helsingin poliisilaitoksen ulkomaalaispoliisin komisarioita, ylikonstaapelia ja vanhempaa konstaapelia. He kertoivat ajankohtaista ja yksityiskohtaista tietoa kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden palauttamisten estymisestä. Opinnäytetyössä haluttiin tutkia ja saada tietoon juuri ne konkreettiset syyt, joiden takia palauttaminen estyy. Lisäksi haluttiin selvittää, miten eri viranomaiset ja erityisesti poliisi pystyy vaikuttamaan siihen, että palauttamiset saadaan onnistumaan. Yleisimmäksi syyksi haastatteluissa ilmeni se, että turvapaikanhakijalta, joka on saanut kielteisen turvapaikkapäätöksen, puuttuu matkustusasiakirjoja tai hänen henkilöllisyytensä on epäselvä. Tätä kautta viranomainen ei saa järjestettyä paluulupaa tai kotimaanmatkatodistusta tai se on ainakin huomattavasti hankalampaa.

Palauttamisten estymisiin on useita eri syitä. Nämä syyt on tässä opinnäytetyössä luokiteltu turvapaikkaprosessiin liittyviin syihin, palautettavaan henkilöön liittyviin syihin sekä palautettavaan maahan liittyviin syihin. Tyhjentävää jaottelua on hankala tehdä, mutta tässä työssä päädyttiin siihen, että tämä luokittelu on selkein ja toimii tässä opinnäytetyössä tarkoituksenmukaisesti.

Komisario ja ylikonstaapeli kertoivat myös, että yksi oleellinen asia, jonka johdosta kielteisen päätöksen saaneen turvapaikanhakijan palautusprosessia ei ehditä edes aloittaa, on se, että prosessia viivytetään hakemalla jatkuvasti uutta turvapaikkaa. Muutoksenhakuajat ovat pitkiä, jolloin palautusprosessi ei ehdi käynnistyä, ennen kuin henkilö on jo hakenut uudestaan turvapaikkaa. Tällöin kyseessä ei niinkään ole palautuksen estyminen, mutta se

tuodaan tässä esiin kuitenkin, koska se on yksi oleellinen syy, miksei palautusta saada tehtyä.

7.1.1 Turvapaikkaprosessiin liittyvät syyt

Kaikki haastateltavat mainitsevat yhdeksi syyksi kielteisen päätöksen saaneen turvapaikanhakijan palauttamisen estymiselle sen, että henkilö hakee uudestaan turvapaikkaa. Komisarion mukaan poliisin ja maahanmuuttoviraston yhteistoiminta mahdollistaa kuitenkin sen, että mikäli tarkoituksena on vain viivästyttää palautusta, eikä henkilöllä ole esittää uusia perusteita kansainvälisen suojelun tarpeelle, pystytään asia käsittelemään muutamassa tunnissa. Tällöin jos esimerkiksi lentokentällä palautettava ilmaisee uuden tarpeen turvapaikalle, mutta hänellä ei ole uusia perusteita, poliisi ottaa hakemuksen vastaan ja viestittää tiedot maahanmuuttovirastolle, joka ratkaisee asian päivystysmenettelyssä.

Mikäli kaikki kansainvälisen suojelut perusteet on käyty jo läpi, eikä turvapaikkaa ole myönnetty, voidaan kuitenkin tutkia ja henkilö voi esittää perusteluja palautuskiellolle. Palautuskiellosta on kerrottu tarkemmin luvussa 6.3. Tällöin viranomainen harkitsee, täytyykö perusteet siihen.

Komisario mainitsee lisäksi sen, että esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin määrää suosituksen, että joihinkin valtioihin maasta poistamista tulee välttää. Tällöin palautukset kyseisiin valtioihin keskeytetään.

Ylikonstaapeli kertoo yhdeksi syyksi myös päätöksestä valittamisen. Mikäli henkilö valittaa kielteisestä turvapaikkapäätöksestä hallinto-oikeuteen, poliisi keskeyttää palautusprosessin ja odottaa hallinto-oikeuden päätöstä asiassa. Tuomioistuin voi esimerkiksi määrätä käännytykselle täytäntöönpanokiellon. Ylikonstaapeli painottaa, että ilman hallinto-oikeuden päätöstä, ei maasta poistamisia voida tehdä. Jos hallinto-oikeus pysyttää maahanmuuttoviraston päätöksen, voidaan maasta poistamisprosessia jatkaa. Maahanmuuttovirasto on voinut tehdä myös väärän päätöksen, jolloin asia palautuu takaisin maahanmuuttovirastolle.

Ylikonstaapeli kertoo että, jos henkilö on saanut kielteisen turvapaikkapäätöksen, keskeytetään maasta poistamisprosessi, jos henkilö jättää työlupahakemuksen tai perhesiteen pe-

rusteella tehdyn oleskelulupahakemuksen vireille. Lainsäädännön mukaan henkilöllä on oikeus olla maassa oman asiansa käsittelyn ajan, jos täytäntöönpanokelpoista maasta poistamispäätöstä ei ole tehty (UlkL 4:40, 30.4.2004/301). Toisin sanoen, jos työlupahakemus jätetään siinä vaiheessa, kun maasta poistamisprosessi on alkanut, se ei sinänsä estä maasta poistamista. Siinä vaiheessa kuitenkin punnitaan yhteiskunnan etua, laitetaanko maasta poistamisprosessi täytäntöön vai siirretäänkö sitä poliisin toimivallalla.

7.1.2 Palautettavaan henkilöön liittyvät syyt

Kaikki haastateltavat mainitsevat yhdeksi yleisimmäksi syyksi matkustusasiakirjan puuttumisen ja sen, että palautettavan henkilöllisyys on epäselvä. Matkustusasiakirjan hankkimiseksi tai löytymiseksi sekä henkilöllisyyden selvittämiseksi on kuitenkin mahdollista tehdä monenlaisia toimia, joita käydään myöhemmin läpi tarkemmin.

Vanhempi konstaapeli mainitsee haastattelussaan yhdeksi syyksi virkatehtävän estämisen saattotehtävällä. Virkatehtävän estämistä saattotehtävällä voisi esimerkiksi olla edellä mainittu turvapaikan uudelleen hakeminen, tai konkreettisempi estäminen, esimerkiksi se, että henkilö ei suostu nousemaan lentokoneeseen.

Vanhempi konstaapeli mainitsee yhdeksi syyksi vielä mahdolliset sairaudet tai sairauskoh-
tauokset, jotka estävät palautuksen tai siirtävät sitä. Ne eivät muuta turvapaikkaprosessin päätöstä, mutta estävät palautuksen suorittamisen juuri kyseisenä ajankohtana.

Tämän lisäksi palautettava henkilö saattaa kadota tai piileskellä, jolloin häntä ei tavoiteta. Tästä syystä palauttamista ei saada järjestettyä, vaan se siirtyy myöhemmäksi, jos/kun henkilö myöhemmin tavoitetaan.

7.1.3 Palautettavaan maahan liittyvät syyt

Komisarion mukaan palautusten onnistumisessa on myös vastaanottavan valtion viran-
omaisilla iso rooli. Mikäli henkilöllä ei esimerkiksi ole matkustusasiakirjoja, pystyvät vas-
taanottavan valtion viranomaiset omalla toimivallallaan kirjoittamaan asiakirjoja, jotka
mahdollistavat palautusten toteutumisen. Sama pätee myös siten, että vastaanottava valtio

voi olla ottamatta palautettavaa vastaan, vaikka poliisilla olisi kaikki dokumentit palautusta varten.

Yksi syy on komisarion mukaan myös se, että poliisi ei pysty järjestämään paluulupaa tai kotimatkatodistusta ja vastaanottava viranomainen ei hyväksy palauttamista. Tällä hetkellä tilanne on se, että esimerkiksi Irakiin ei voida tehdä maasta poistamista ilman, että Irakin viranomainen on antanut erikseen paluuluvan. Tämä on ollut vallitseva käytäntö kuitenkin vasta viime vuosien aikana.

7.2 Poliisin keinot edistää palauttamisen onnistumista

Komisarion mukaan maasta poistaminen on Helsingissä ja koko Suomessa korkeatasoista ja tärkeintä poliisille on tehdä oma osuutensa, kuten lainsäädäntö sen sallii, jotta palautukset eivät estyisi. Mikäli jokin valtio antaa kategorisia rajoituksia palautuksiin liittyen, on paikallispoliisin kädet niiden suhteen sidotut palautussopimusten osalta. Komisariorikin korostaa, että yksittäisen henkilön palauttaminen onnistuu lähes joka paikkaan maailmassa, sillä palautukset voivat yksittäistapauksessa olla myös kahden viranomaisen välinen neuvoteltava asia.

7.2.1 Hyvä kommunikaatio eri osapuolten kesken

Ylikonstaapeli korostaa myös saattopartion partionjohtajan ammattitaitoa. Kuten edellä mainittiin, palautukset voivat onnistua kahdenvälisen sopimusten ansiosta, mutta yksittäisen poliisin toiminta voi vaikuttaa myös niin, että palautus ei onnistu, vaikka kaikki siihen tarvittavat dokumentit olisivat olemassa. Saattopartion johtajan tulee olla ammattitaitoinen, ja kommunikoinnin paikallisten viranomaisten kanssa tulee olla sujuvaa ja diplomaattista. Toisen valtion viranomaisiin tulee pyrkiä luomaan yhteyttä.

Komisario muistuttaa myös siitä, että vaikka Suomessa on totuttu käyttämään kommunikointiin sähköpostia ja puhelinta, esimerkiksi monissa Afrikan maissa kommunikointi perustuu lähinnä kasvokkain tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Tämä tekee hyvien suhteiden luomisesta vieraisiin valtioihin vieläkin tärkeämpää, sillä hyvät suhteet vaikuttavat positiivisesti palautuksiin. Komisariorikin kertoo esimerkiksi, että joskus, kun palautus johonkin

valtioon on ollut hankalaa, se on saatu onnistumaan sillä, että otetaan yhteyttä johonkin tuttuun viranomaiseen kyseisessä valtiossa ja jutellaan hänen kanssaan ihan tavallisia asioita.

Komisario korostaa myös poliisin ja palautettavan henkilön välistä kommunikaatiota. Henkilöä tulee lähestyä inhimillisellä tavalla ja häntä tulee valmistaa paluuseen. Kun palautettavan kanssa kommunikointiin käytetään energiaa, voidaan mahdollisesti muuttaa henkilön ajatusmaailmaa siten, että hän haluaakin palata kotimaahansa. Tämän ansiosta on mahdollista, että hän saa itsensä puhuttua maahan, vaikka hänellä ei olisi matkustusasiakirjaa. Ylikonstaapelikin korostaa sitä, että hyvin hoidettu maasta poistaminen vaatii poliisilta ymmärrystä, neuvottelutaitoja sekä empatiaa. Yksittäisen poliisin toiminta saattaa vaikuttaa saattotehtävän lopputulokseen todella paljon.

Lisäksi poliisin olisi vanhemman konstaapelin mukaan hyvä käyttää ulkomaalaislain 7 luvun tarkoittamia turvaamistoimia, kuten säilöön ottamista ja ilmoittautumisvelvollisuutta. Turvaamistoimia saadaan ulkomaalaislain 117a §:n mukaan käyttää, jos se on välttämätöntä ulkomaalaisen maasta poistamista koskevan päätöksen valmistelemiseksi, sen täytäntöönpanon turvaamiseksi, tai maasta poistamisen valvomiseksi. (26.6.2015/813.) Nämä turvaamistoimet mahdollistavat sen, ettei maasta poistamista voi estää esimerkiksi piileskelemällä tai piilottamalla matkustusasiakirjoja.

Vanhemman konstaapelin mukaan tärkeää on myös se, että pohjatyö tehdään hyvin ja että palautustilannetta on suunniteltu sekä on varauduttu erilaisiin tilanteisiin. Tähän lukeutuu esimerkiksi se, että otetaan ulkomaalaisen matkustusasiakirja poliisin haltuun, aina kun siihen on laillinen mahdollisuus. Turvapaikanhakijan matkustusasiakirja voidaan ulkomaalaislain 61 §:n perusteella ottaa poliisin haltuun, jos se on välttämätöntä esimerkiksi henkilötietojen varmentamiseksi oleskelulupa-asiaa käsiteltäessä (30.4.2004/301). Tämä tulisi muistaa myös valvonta- ja hälytystoiminnassa, kun asioidaan turvapaikanhakijoiden kanssa. Matkustusasiakirjan haltuun ottamisella voidaan ehkäistä tilannetta, jossa palautuksen suorittaminen vaikeutuu ja estyy matkustusasiakirjan puuttumisen vuoksi.

Ylikonstaapeli korostaa myös sitä, että vastuu laittomasti maassa olevien turvapaikanhakijoiden palauttamisesta ei ole vain ulkomaalaispoliisilla, vaan myös valvonta- ja hälytystoiminnassa sekä rikostorjuntasektorilla tulee pitää nämä asiat mielessä. Etenkin valvonta-

ja hälytystoiminnassa tulee tarkastaa henkilön maassaolon edellytykset, ja tietää, miten tulee toimia, jos edellytyksiä ei ole.

Poliiseja myös koulutetaan saattopartioitehtäville. Komisario kertoo, että poliisien on pitänyt käydä saattopartiokurssi, ennen kuin he voivat osallistua saattopartioitehtävälle. Myös saattopartion johtajille on oma kurssinsa, jossa harjoitellaan esimerkiksi kommunikoimista vastaanottavan viranomaisen kanssa. Ylikonstaapeli painottaa, että palautus toisessa maassa hoidettaisiin mahdollisimman ammattitaitoisesti, ilman että omalta osaltaan estäisi palautuksen onnistumista. Koulutuksilla pyritään myös estämään esimerkiksi se, että poliisimiehen toiminnan takia palauttaminen estyisi.

7.2.2 Henkilöllisyyden varmistamisen merkitys

Ihmisen henkilöllisyyttä voidaan selvittää eri tavoilla. Komisario kertoo, että vaikka henkilö sanoisi, ettei hänellä ole matkustusasiakirjoja, voidaan esimerkiksi hänen tietokoneeltaan tai puhelimestaan etsiä matkustusasiakirjaa. Tämä voisi tulla kyseeseen esimerkiksi tapauksessa, jossa turvapaikanhakijaa epäillään rikoslain 16 luvun 7 §:n rekisterimerkintärikoksesta, eli siitä, että hän on antanut rekisteriä pitävälle viranomaiselle väärän tiedon aiheuttaakseen oikeudellisesti merkittävän virheen yleiseen rekisteriin. Rekisterimerkintärikoksesta voidaan tuomita sakkoon tai enintään kolmeksi vuodeksi vankeuteen. (24.7.1998/563.) Käytännössä tämä voisi siis tarkoittaa, että turvapaikanhakija antaa väärän tiedon esimerkiksi henkilöllisyydestään. Tämä rikosepäily mahdollistaa pakkokeinolain 8 luvun 20 §:n mukaisen laite-etsinnän. Pakkokeinolain 8 luvun 21 §:n mukaan laite-etsintä voidaan suorittaa, jos epäillään rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta. (22.7.2011/806.)

Tätä kautta on usein onnistuttukin selvittämään henkilöllisyys, koska harvoin henkilö haluaa hävittää koko identiteettiään. Henkilöllisyyden selvittäminen olisi tietysti helpointa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, ja se helpottaisi myös maasta poistamisen järjestämistä. Henkilöllisyyksiä selvitetään kuitenkin paljon prosessin myöhäisemmissäkin vaiheissa, mutta aina henkilöllisyys ei selviä ja tämän takia henkilöllisyys jää henkilön oman kertoman varaan. Tämä puolestaan heikentää paluuluvan saamista. Komisario kertoo myös, että tällä hetkellä tapaukset, jossa henkilö pyritään poistamaan maasta ilman varmistettua henkilöllisyyttä, ovat harvassa.

7.3 Muiden tahojen keinot edistää palauttamisen onnistumista

Maahanmuuttovirasto ja se vastaanottokeskus, johon turvapaikanhakija on rekisteröity, vastaavat vapaaehtoisen paluun hallinnoimisesta. Komisario kuitenkin kertoo, että Suomessa on myös järjestö, jonka nimi on International Organisation for Migration eli IOM, joka tarjoaa monenlaisia palveluita vapaaehtoiseen paluuseen liittyen. IOM hoitaa käytännössä kaiken vapaaehtoisen paluun prosessissa, eli se tarjoaa paluuneuvontaa, hoitaa matkajärjestelyt sekä auttaa palaajaa sekä Suomessa, että paluumatkan aikana. IOM hoitaa esimerkiksi lentoliput näille henkilöille, jotka ovat ilmoittautuneet vapaaehtoiseen paluuseen. IOM ilmoittaa poliisille, että henkilö on ilmoittautunut prosessiin ja sen, kun henkilö on poistunut maasta. IOM pyytää myös poliisilta lausuntoa, siitä, hyväksyykö poliisi vapaaehtoisen paluun. Poliisi hyväksyy paluun lähes aina. (IOM, Avustettu vapaaehtoinen paluu ja paluutuki.)

Henkilön pitäisi olla esimerkiksi rikoksesta epäilty ja hänellä tulisi olla tuomioistuimen määräämä matkustuskielto tai vangitsemisvaatimus pakkokeinolain perusteella, jos poliisi haluaisi estää henkilön lähtemisen Suomesta omaan koti- tai asuinmaahansa. Muutoin poistuminen estetään ainoastaan niiden osalta, joilla ei ole oleskelulupaa tai Schengen-viisumia ja jotka pyrkivät poistumaan maasta. Komisarion mielestä tuomioistuin hoitaa nämä asiat varsin mallikkaasti ja ulkomaalaispoliisilla on hyvät yhteydet tuomioistuimiin.

7.4 Käytännön toimintaohjeita poliisille

Haastattelujen pohjalta luotiin vielä käytännön toimintaohjeita kaikille poliiseille, jotka työssään kohtaavat ulkomaalaisia henkilöitä. Monille voi olla epäselvää, miten tulisi toimia, jos tapaa töissä ulkomaalaisen eikä esimerkiksi ole varma, onko henkilön maassaolon edellytykset kunnossa. Jos tilanne sattuu virka-aikaan, kannattaa soittaa paikallispoliisiin ulkomaalaisyksikköön, jossa tutkijat varmasti neuvovat mielellään. Virka-ajan ulkopuolella voi ottaa yhteyttä Rajavartiolaitokseen, josta voidaan antaa neuvoja, ja sen jälkeen voi konsultoida esimerkiksi yleisjohtajaa.

Lisäksi jos työn puolesta suorittaa esimerkiksi kotietsinnän tai paikanetsinnän asuntoon tai ajoneuvoon, tai laite-etsinnän laitteeseen, jonka tietää olevan laittomasti maassa olevan

hallinnassa, olisi hyvä etsiä todisteita hänen henkilöllisyydestään ja taltioida ne. Tämä helpottaa huomattavasti ulkomaalaispoliisin työtä, ja saattaa mahdollistaa esimerkiksi maasta poistamisen järjestämisen tilanteessa, jossa palautettavan henkilöllisyys on ollut epäselvä.

Kun kohtaa turvapaikanhakijan työtehtävissä, on poliisilla ulkomaalaislain 129b §:n mukaan oikeus tarkastaa henkilön asiakirjat liittyen hänen henkilöllisyyteensä (6.3.2015/193). Lisäksi ulkomaalaislain 130 §:n mukaan ulkomaalaisen on poliisin kehotuksesta esitettävä matkustusasiakirja tai muuten todistettava henkilöllisyytensä jollakin luotettavalla tavalla. Komisario kertoo esimerkkinä, että jos työtehtävällä tavataan ulkomaalainen, joka kertoo, ettei hänellä ole mukana matkustusasiakirjaa, mutta se on tietyssä osoitteessa, käytäisiin se tarkistamassa kyseisestä osoitteesta kyseisen henkilön kanssa. Tähän toimenpiteeseen antaa toimivaltuuden juuri yllä mainittu lakipykälä.

7.5 Käytännön esimerkki

Vanhemmalta konstaapelilta saatiin tutustuttavaksi tapaus, jossa henkilö on hakenut turvapaikkaa, mutta hän on ilmoittanut väärän henkilöllisyyden. Tutkinnan aikana hänen oikea henkilöllisyytensä pyrittiin selvittämään. Tämä esimerkki päätettiin lisätä tähän opinnäytetyöhön, sillä yksi yleisimmistä syistä kielteisen päätöksen saaneen turvapaikanhakijan palautuksen estymiseen on juuri se, että hänen henkilöllisyytensä on epäselvä.

Tapauksen avulla pyritään selittämään, mitä toimia ulkomaalaispoliisissa voidaan tehdä, jotta oikea henkilöllisyys selviäisi. Tapauksessa tehtyä tutkintaa tai sen lopputulosta ei selosteta kokonaisuudessaan, sillä se ei ole tarkoituksenmukaista opinnäytetyön kannalta. Tässä tuodaan esiin vain kielteisen päätöksen saaneen turvapaikanhakijan palauttamisen estymiseen ja henkilöllisyyden selvittämiseen liittyvät seikat. Lisäksi tapauksesta kerrotaan niin, ettei siihen liittyvän ihmisen henkilöllisyys paljastu.

Kyseisessä tapauksessa on henkilö tullut Suomeen 2010-luvulla, ja kertonut olevansa alaikäinen ja kotoisin eräästä Afrikan valtiosta, josta käytetään tässä työssä nimeä X. Hän haki turvapaikkaa Suomesta kotimaassaan alkaneen sodan takia. Usean eri poliisimiehen mielestä henkilö kuitenkin näytti siltä, että on varmasti täysi-ikäinen, joten häntä käsiteltiin täysi-ikäisenä henkilönä.

Henkilötietoja ei saatu varmistettua, joten hänen epäiltiin syyllistyneen rekisterimerkintärikkokseen. Henkilö pidätettiin ja hänen hallussaan ollut matkapuhelin takavarikoitiin laiteetsintää varten. Laite-etsinnällä selvisi, että henkilö on ollut yhteydessä erään toisen Afrikan valtion, josta käytetään työssä nimitystä Y, suuntanumeroon ja lisäksi löytyi viitteitä, että hänen äitinsä ja sisaruksensa olisivat tämän valtion Y kansalaisia. Henkilön kertomiin asuinpaikkoihin tehtiin myös kotietsinnät, mutta niiltä ei löytynyt hänen omaisuuttaan tai todisteita henkilöllisyydestä.

Tämän jälkeen poliisi lähetti henkilön sormenjäljet Interpolille, joka tiedusteli muista valtioista niille haltijaa. Yhdestä Euroopan valtiosta saatiin vastaus, että heillä kyseiset sormenjäljet on rekisteröity valtion Y kansalaiselle, jonka syntymävuosi on 7 vuotta aiemmin, kuin henkilön itsensä ilmoittama syntymävuosi.

Henkilöltä tiedusteltiin matkustusasiakirjaa tai henkilötodistusta useaan otteeseen, mutta niitä ei häneltä saatu. Myöskään maahanmuuttovirastolla ei ollut asiakirjoja koskien hänen henkilöllisyyttään. Lisäksi tutkinnan aikana otettiin yhteyttä hänen työpaikkaansa, sekä pankkiin, jossa hänellä on tili, mutta niistä ei selvinnyt oleellista tietoa hänen henkilöllisyydestään.

Henkilöltä kysyttiin monta kertaa hänen kansalaisuudestaan, mutta hän väitti joka kerta olevansa valtion X kansalainen, vaikka todisteet viittaavat siihen, että hän olisi todellisuudessa valtion Y kansalainen. Henkilö ilmoitti myös haluavansa palata takaisin valtioon X vapaaehtoisen paluun kautta, mutta kyseisen valtion lähetystö ei tunnistanut henkilöä.

Koko prosessin aikana henkilö on ehtinyt hakea oleskelulupaa myös työn perusteella sekä uudestaan turvapaikkaa. Hän myös valitti hallinto-oikeuteen aiemmin saamastaan kielteisestä turvapaikkapäätöksestä, mutta valitus hylättiin, eikä hän saanut enää valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Henkilöä epäiltiin myös toisesta rikoksesta, jonka oikeudenkäynnin yhteydessä käräjäoikeus otti kantaa tämän henkilöllisyyteen. Käräjäoikeus totesi henkilön olevan täysi-ikäinen ja valtion Y kansalainen.

Tapauksesta selviää se, että yhden maasta poistamisen yhteydessä saattaa esiintyä useita erisyyttä, minkä takia maasta poistaminen estyy. Tämä pidentää prosessia todella paljon. Täs-

säkin tapauksessa on ollut muutamia yleisimpiä syitä palautuksen estymiselle, eli epäselvä henkilöllisyys, sekä se, että henkilö hakee oleskelulupaa muulla perusteella ja valittaa saamastaan päätöksestä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tarkoituksena oli selvittää konkreettiset syyt, joiden takia kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden palauttaminen estyy kotimaahan. Opinnäytetyö vastaa tutkimuskysymykseen, koska kysymyksiin saatiin ajankohtaista ja yksityiskohtaista tietoa henkilöiltä, jotka ovat asian kanssa tekemisissä päivittäin. Opinnäytetyö osoitti, ettei ole vain yhtä tiettyä syytä kielteisen päätöksen saaneen turvapaikanhakijan palauttamisen estymiseen kotimaahan. Syitä on monia ja ne eivät ole aina niin yksinkertaisia. Moni eri asia vaikuttaa lopputulokseen. Opinnäytetyöstä ilmenee, että suurimpia syitä olivat epäselvyys henkilöllisyydestä, puuttuvat matkustusasiakirjat, palauttamisen viivästyttäminen sekä piileskeleminen viranomaisilta. Myös hallinto-oikeudella on suuri rooli palautusten kannalta, koska heidän päätöstään tulee odottaa ennen kuin poliisi pystyy toimeenpanemaan palautuksen kotimaahan.

Opinnäytetyössä tärkeäksi asiaksi nousi myös viranomaisyhteistyö muiden maiden viranomaisten kanssa. Muihin viranomaisiin tulee luoda hyvät suhteet sekä jättää niin sanottu kasvokuva, jotta viranomaiset muistavat toisensa. On tärkeää tietää, miten toinen valtio ja kulttuuri toimii sekä on hyvä muistaa, niin kuin opinnäytetyössä ilmeni, ettei kaikissa maissa ole käytössä puhelimia ja internetiä samalla tavalla kuin Suomessa. Näissä maissa suhteet perustuvat ihmisten välisiin keskinäisiin suhteisiin, joita on tärkeää luoda, jotta palautukset sujuisivat myös näihin maihin mahdollisimman hyvin. Kiteytettynä voitaisiin sanoa, että mitä paremmat välit muiden maiden viranomaisiin on, sitä paremmin yhteistyö näiden viranomaisten kanssa sujuu ja tätä kautta myös palautukset onnistuvat paremmin. Esimerkkinä tähän voidaan sanoa juuri aiemmin mainittu komisarion kertoma tapaus, jossa vastaanottavasta valtiosta on soitettu jollekin tutulle Suomeen, juteltu arkipäiväisiä asioita ja tämän jälkeen palauttaminen on sujunut ilman ongelmia. Myös palautussopimusten solmiminen helpottaa palauttamisia. Jotta sopimuksia saataisiin tehtyä edellyttää se kuitenkin hyviä suhteita, joita on luotu yhteistyössä näiden viranomaisten kanssa.

Eri sektoreilla työskentelevät poliisit voivat tehdä eri asioita ulkomaalaisiin liittyen. Ulkomaalaispoliisi pystyy luomaan hyviä suhteita eri viranomaisiin. Ylikonstaapeli kertoo, että heillä on kädet täynnä niin sanottua hallinnollista puolta, joten ulkomaalaisasioiden hoitaminen ei voi jäädä vain ulkomaalaispoliisille. Myös valvonta- ja hälytystoiminnassa sekä rikostorjuntasektorilla tulee kiinnittää huomiota ulkomaalaisasioihin. Esimerkiksi juuri valvonta- ja hälytystoiminnassa ulkomaalaisen tavattaessa selvitetään ulkomaalaisen henkilöllisyys ja oleskeluoikeus maassa ja tehdään tarvittavia toimenpiteitä, jotta esimerkiksi henkilöllisyys selviää. On myös hyvä muistaa, että poliisi voi törmätä ihan kaikilla eri sektoreilla laittomasti Suomessa oleskeleviin, jolloin poliisiin tulee selvittää esimerkiksi ulkomaalaisen henkilöllisyys ja maassaolon edellytykset aina kohdattaessa.

9 POHDINTA

Tutkimustuloksen perustavoitteena on saada luotettavaa tutkimustietoa. Tutkija on itsensä vartija laadullisessa tutkimuksessa. Tutkija voi itse päättää, mitä haluaa tutkia tai mitä haluaa kysyä sekä miten haluaa tutkimustuloksen analysoida. Luotettavuuden tarkastelu sivuaa tämän takia objektiivisuutta. Työ tulee dokumentoida riittävästi, jotta voidaan arvioida tutkijan ratkaisuja. Toimimalla näin saadaan tutkimukseen lisää uskottavuutta. (Kananen 2017, 176.)

Luotettavuutta tässä opinnäytetyössä lisää haastateltavien asiantuntemus asiaan sekä se, että he ovat palautettavien kanssa tekemisissä päivittäin. Haastateltavien valinnat on perusteltu 2.2 luvussa perusteellisesti. Haastateltavat olivat asiasta hyvin tietoisia, koska heillä on asiaan liittyen paljon omakohtaista kokemusta. Tämän omakohtaisen kokemuksen myötä saatiin luotettavaa tietoa aiheeseen liittyen. Lisäksi haastateltavat työskentelivät sekä tutkijoina että esimiehinä, joten vastauksia saatiin monesta eri näkökulmasta.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös se, että tutkijalla on ollut riittävästi aikaa tehdä tutkimusta (Tuomi ja Sarajärvi, 182). Riittävän ajan määrittäminen on hankalaa, ja se varmasti riippuu aina tutkimuksesta ja sen yksityiskohdista. Jokaisella on varmasti eri käsitys riittävästä ajasta. Jollekin riittää lyhyempi aika tehdä opinnäytetyötä kuin jollekin toiselle. Aihe vaikuttaa myös paljon sekä se millaisen arvosanan haluaa, ja millä tutkimusmenetel-

mällä työn tekee, sillä esimerkiksi usean teemahaastattelun tekeminen voi viedä enemmän aikaa, kuin esimerkiksi pelkästään kirjallisuuteen perustuva opinnäytetyö.

Tehokkuus vaikuttaa osaltaan suuresti siihen, kuinka kauan aikaa työn tekemiseen kuluu. Jollakin voi mennä hyvin vähänkin aikaa työn tekemiseen, mutta hän voi käyttää aikansa tehokkaasti, jolloin saa myös aikaan paljon enemmän lyhyessä ajassa. Toisella puolestaan voi kestää yli puolet kauemmin samassa työmäärässä, mutta hän ei välttämättä keskity yhtä tehokkaasti ja intensiivisesti työn tekemiseen. Riittäväksi aika voidaankin määrittää siten, että aikaa on ollut riittävästi itse tutkijalla eli työn tekijällä. Jos tutkija kokee, että hän on käyttänyt riittävästi aikaa työnsä tekemiseen, on se riittävä. Tämän perusteella opinnäytetyön tekijät kokevat, että ovat käyttäneet riittävästi aikaa opinnäytetyön tekemiseen. Haastetta opinnäytetyön tekemiseen teki osaltaan se, että samaan aikaan tehtiin opinnäytetyötä, käytiin etäkoulua sekä oltiin töissä täysipäiväisesti. Hyvällä aikataulutuksella kaikki kuitenkin oli mahdollista tehdä.

Lisäksi tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta lisää se, että tutkija käyttää eettisesti kestäviä menetelmiä tiedonhankinnassa ja tutkimuksessa muutenkin. Lisäksi tutkimuksessa tulee toimia rehellisesti ja vilpittömästi. (Vilka 2015, 41-42.) Tässä opinnäytetyössä on käytetty ammattikorkeakoulujen opinnäytetöissä yleisesti käytettyä tiedonhankintamenetelmää, eli teemahaastattelua. Lisäksi on raportoitu haastatteluista saadut tulokset rehellisesti ja pyritty siihen, että asiat on esitetty, kuten haastateltavat ovat ne tarkoittaneet.

On muistettava, että tutkijan arvot ja asenteet ovat läsnä tutkimuksessa. Tämä arvolähtökohta vaikuttaa tutkijan valintoihin ja tutkimansa ilmiön ymmärtämiseen. Täydellisen objektiivisuuden saavuttaminen on kvalitatiivisessa tutkimuksessa mahdotonta saavuttaa, koska tutkija ja tutkimuskohde ovat keskenään tiiviissä vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2005, 152.)

Luotettavuudesta puhuttaessa tulee arvioida myös käytetyn kirjallisuuden luotettavuutta ja ajankohtaisuutta (Tuomi ja Sarajärvi, 183). Tähän opinnäytetyöhön mukaan otettu kirjallisuus on luotettavaa, koska suurin osa lähteistä, joita on otettu tähän opinnäytetyöhön, on viranomaisten sivuilta haettua tietoa asiasta sekä Suomessa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Tätä kautta tieto on ajantasaista ja luotettavaa. Lisäksi käytettiin kirjallisuutta, josta suurin osa oli tuoretta ja näin ollen niissä ollut tieto on ajantasaista.

Toisessa luvussa kerrottiin opinnäytetyön toteutuksesta. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan yhteydenotto haastateltavaan on motivointia yhteistyöhön (Hirsjärvi ja Hurme 2010, 85). Ennen haastatteluja komisariolta kysyttiin haluaisiko hän osallistua tämän opinnäytetyön haastatteluun. Komisariorolle kerrottiin aihe ja hän vaikutti kiinnostuneelta sekä suostui haastatteluun. Komisariorolle kerrottiin myös hahmottamaan paremmin mihin opinnäytetyö rajataan. Komisarion kautta saatiin myös loput haastateltavista tähän opinnäytetyöhön. Haastateltavat suhtautuivat mielenkiinnolla aiheeseen ja osallistuivat mielellään haastatteluun. Ruusuvooren ja Tiittulan mukaan, luottamusta edesauttaa se, että haastattelija kertoo totuudenmukaisesti haastateltavalleen haastattelun tarkoituksesta. Haastattelijan tulee osoittaa myös kiinnostusta haastateltavaa kohtaan sekä siihen mitä haastateltava kertoo. (Ruusuvoori ja Tiittula 2005, 41.) Tämä toteutui tässä opinnäytetyössä hyvin.

Opinnäytetyön aihe rajattiin selkeäksi niin, ettei siitä tullut liian laaja. Haastattelukysymyksiin saatiin selkeät ja kattavat vastaukset ja ne saatiin luokiteltua hyvin. Opinnäytetyön tekijöille oli tärkeää se, että saatiin konkreettisia vastauksia, joista voi olla hyötyä myös toiminnan kehittämisessä. Tutkimustarkoituksessa onnistuttiin hyvin. Haastattelukysymykset olivat selkeitä ja rajasivat hyvin sitä mihin opinnäytetyössä etsittiin vastauksia. Kanasen mukaan tutkittavien asioiden muotoileminen on tärkeää, jotta ne olisivat mahdollisimman selkeitä, asianmukaisia ja helposti ymmärrettäviä kysymyksiä (Kananen 2017, 21). Tämän takia karsittiin turhat kysymykset pois, koska ne eivät liittyneet tarpeeksi siihen asiaan, mitä haluttiin selvittää. Lisäksi kysymykset muotoiltiin selkeiksi ja yksinkertaisiksi, jotta niihin ei jäisi tulkinnanvaraa.

Tutkimuskysymyksiin saatiin hyviä konkreettisia vastauksia. Rajauksen myötä aineistosta ei saatu kovinkaan laajaa opinnäytetyötä. Toisaalta aihe ei myöskään tullut liian laajaksi, jolloin olisi ollut riski, että opinnäytetyö olisi voinut jäädä paljon pintapuolisemmaksi. Aiheeseen olisi varmasti vielä enemmänkin erilaisia syitä, mutta juuri nämä ovat ne syyt, joita esiintyy eniten, ja joihin poliisi pystyy vaikuttamaan. Tarkoituksena ei siis ollut selvittää jokaista syytä, jonka takia on joskus estynyt yksittäinen kielteisen päätöksen saaneen turvapaikanhakijan palauttaminen, vaan haluttiin saada tietää yleisimmät ja merkityksellisimmät syyt.

Haastattelun lopussa ilmeni tarpeita ja ajatuksia tulevia opinnäytetöitä ja tutkimuksia ajatellen. Pohdintaa herätti se, että tulevaisuudessa pahimmassa tapauksessa kielteinen turvapaikkapäätös ei välttämättä johda mihinkään, koska päätöksestä voi aina valittaa ja kan-

sainvälistä suojelua voi hakea jatkuvasti uudestaan. Onko järjestelmä kehitetty niin, että se kestää tilanteen, jossa turvapaikanhakijoita on todella paljon ja turvapaikanhakuprosessi kestää entistä kauemmin? Osittain tämä on poliittinen kysymys, mutta tämä keskustelu turvapaikanhakijoihin ja päätöksiin liittyen on käytävä, sillä järjestelmä on todella kuormittunut nyt, kun turvapaikanhakijoita ja tätä kautta turvapaikkapäätöksiä on todella paljon.

Tästä näkökulmasta voisi tehdä myös opinnäytetyön. Kestääkö Suomen järjestelmä ja onko Suomen järjestelmä turvapaikanhakijoihin liittyen riittävän hyvä? Pitäisikö järjestelmää muuttaa ja jos pitäisi, niin miten ja vaatisiko se muutoksia myös kansainvälisesti, esimerkiksi Euroopan Unionissa? Tästä saisi mielenkiintoisen aiheen ja keskustelun. Turvapaikanhakijoiden suhteen näyttää siltä, että heidän määränsä ei tule ainakaan väheneään tulevien vuosien aikana.

LÄHTEET

- Hallinto-oikeus, Luettavissa: <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/hallintooikeudet/fi/index.html>. Luettu 26.04.2020.
- Hirsjärvi, Sirkka ja Hurme Helena 2008: Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka ja Hurme, Helena 2010: Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki, Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko ja Sajavaara, Paula 2005: Tutki ja kirjoita. 11. Uudistettu painos. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- IOM, Avustettu vapaaehtoinen paluu ja paluutuki. Luettavissa: <https://iom.fi/fi/avustettu-vapaaehtoinen-paluu-ja-paluutuki>. Luettu 3.5.2020.
- IOM, Perustietoa. Luettavissa: <https://iom.fi/fi/perustietoa>. Luettu 3.5.2020.
- Kananen, Jorma 2008: Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, Jorma 2015: Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, Jorma 2017: Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kuosma, Tapio 2016: Turvapaikka ja pakolaisasema. Nordbooks.
- Lyytinen, Eveliina 2019: Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa. Painosalama Oy, Turku.
- Maahanmuuttovirasto, Kuntaan muuttaminen. Luettavissa: <https://migri.fi/kuntaan-muuttaminen>. Luettu 14.3.2020.
- Maahanmuuttovirasto, Luvat ja kansalaisuus, Käännätyt ja karkottaminen. Luettavissa: <https://migri.fi/kaannyttaminen-ja-karkottaminen>. Luettu 13.3.2020.
- Maahanmuuttovirasto, Luvat ja kansalaisuus, Turvapaikka Suomesta. Luettavissa: <https://migri.fi/turvapaikka-suomesta>. Luettu 13.03.2020.
- Maahanmuuttovirasto, Luvat ja kansalaisuus, Turvapaikka Suomesta, Kielteinen päätös. Luettavissa: <https://migri.fi/turvapaikka-suomesta/kielteinen-paatos>. Luettu 14.03.2020.
- Maahanmuuttovirasto, Luvat ja Kansalaisuus, Turvapaikka Suomesta, Kielteinen päätös, Muutoksenhaku eli päätöksestä valittaminen. Luettavissa: <https://migri.fi/muutoksenhaku-eli-paatoksesta-valittaminen>. Luettu 18.03.2020.
- Maahanmuuttovirasto, Luvat ja kansalaisuus, Turvapaikka Suomesta, Myönteinen päätös. Luettavissa: <https://migri.fi/turvapaikka-suomesta/myonteinen-paatos>. Luettu 14.03.2020.

Maahanmuuttovirasto, Luvat ja kansalaisuus, Turvapaikka Suomesta, Myönteinen päätös, Kuntaan muuttaminen. Luettavissa: <https://migri.fi/kuntaan-muuttaminen>. Luettu 14.03.2020.

Maahanmuuttovirasto, Luvat ja kansalaisuus, Turvapaikka Suomesta, Turvapaikan hakeminen. Luettavissa: <https://migri.fi/turvapaikan-hakeminen>. Luettu 13.03.2020.

Maahanmuuttovirasto, Luvat ja kansalaisuus, Turvapaikka Suomesta, Turvapaikkahakemusten käsittely, Milloin hakemusta ei käsitellä Suomessa. Luettavissa: <https://migri.fi/milloin-hakemusta-ei-kasitella-suomessa->. Luettu 15.05.2020.

Maahanmuuttovirasto, Luvat ja Kansalaisuus, Turvapaikka Suomessa, Turvapaikkahakemuksen käsittely, Päätöksen odottaminen. Luettavissa: <https://migri.fi/paatoksen-odottaminen>. Luettu 13.03.2020.

Maahanmuuttovirasto, Luvat ja kansalaisuus, Turvapaikka Suomesta, Uusinta hakemus. Luettavissa: <https://migri.fi/uusintahakemus>. Luettu 10.04.2020.

Maahanmuuttovirasto, Palvelut, Sanasto. Luettavissa: https://migri.fi/sanasto#pakolainen_fi. Luettu 03.05.2020.

Maahanmuuttovirasto, Palvelut, Tietoa virastosta. Luettavissa: <https://migri.fi/tietoa-virastosta>. Luettu 24.04.2020.

Maahanmuuttovirasto, Tilastot, Kansainvälinen suojelu. Luettavissa: <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>. Luettu 13.3.2020.

Maahanmuuttovirasto, Toissijainen suojelu. Luettavissa: <https://migri.fi/toissijainen-suojelu>. Luettu 12.4.2020.

Maahanmuuttovirasto 2015: Ohje Vapaaehtoinen paluu ja vastaanottopalveluiden kesto, MIG-2015-538.

Poliisihallitus 2015: Ohje Ulkomaalaisvalvonta, POL-2015-8376.

Poliisihallitus 2017: Määräys Ulkomaalaisen maasta poistamista koskevan päätöksen täytäntöönpanon vastuujako, POL-2017-5403.

Ruusuvuori, Johanna ja Tiittula, Liisa 2005: Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere, Vastapaino.

Sisäministeriö, Maahanmuutto, Turvapaikanhakijat ja pakolaiset. Luettavissa: <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>. Luettu 01.03.2020.

Tuomi, Jouni ja Sarajärvi, Anneli 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki, Tammi.

Vilka, Hanna, 2015: Tutki ja kehitä. Jyväskylä, PS-kustannus.

LIITTEET

Haastattelukysymykset:

Kuka vastaa turvapaikanhakijoiden palauttamisen järjestämisestä?

Minkä poliisilaitoksen alueella palautuksia tehdään eniten?

Mistä syistä turvapaikanhakijoiden palautukset voivat estyä Suomessa? Mitkä ovat yleisimpiä syitä?

Miten poliisi voi vaikuttaa siihen, etteivät palautukset estyisi?

Miten muut toimijat voivat vaikuttaa siihen, etteivät palautukset estyisi?